

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DİLLƏR UNİVERSİTETİ

Əlyazması hüququnda

XURAMAN SƏLİM QIZI ƏSGƏROVA

MÜASİR ALMAN DİLİNDƏ PARONİMLƏR VƏ ONLARIN
STRUKTUR-SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

5708.01 – German dilləri

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün
təqdim edilmiş dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Bakı – 2014

İş Azərbaycan Dillər Universitetinin Müasir alman dili kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər: filologiya üzrə elmlər doktoru, professor
Fəxrəddin Yadigar oğlu Veysəlli

Rəsmi opponətlər: filologiya üzrə elmlər doktoru, professor
Məsməxanım Yusif qızı Qazıyeva

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Minaxanım Əfqan qızı Hacıyeva

Aparıcı təşkilat: Bakı Slavyan Universitetinin Alman filologiyası və
İngilis filologiyası kafedraları

Müdafə ___31/05___ 2014-cü il saat _____ Azərbaycan Dillər
Universiteti nəzdində elmlər doktoru və fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim olunan dissertasiyaların müdafəsini keçirən D.02.081
Dissertasiya Şurasının iclasında keçiriləcəkdir.

Ünvan: AZ 1014, Bakı şəhəri, Rəşid Behbudov küç., 134

Dissertasiya ilə Azərbaycan Dillər Universitetinin kitabxanasında tanış
olmaq olar.

Avtoreferat _____ 2014-cü ildə göndərilmişdir.

D.02.081 Dissertasiya Şurasının elmi katibi,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent

Sevda Davud qızı Vahabova

İŞİN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Mövzunun aktuallığı. Dilçilikdə paronimlər çox az tədqiq olunmuşdur. Paronimlərlə bağlı ayrı-ayrı lüğətlərdə və bədii mətnin təhlilinə həsr olunmuş əsərlərdə müəyyən fikirlərə rast gəlmək olur. Ancaq bu problem, demək olar ki, xüsusi tədqiqat obyektı olmamışdır. Lakin bununla belə qeyd etməliyik ki, paronimlərə tamamilə başqa aspektdən yanaşılmışdır. Xüsusilə ruscillil linqvistik ədəbiyyatda paronimlər omonimiya və sinonimiya ilə birlikdə araşdırma mövzusu olmuşdur. Məsələn, L.Q.Yarkova və V.İ.Karatyukun tədqiqatları deyilənlərə sübutdur. Rus dilində yazılmış bu əsərlərdən birincisi ümumilikdə alman dilində paronimiya hadisələrindən bəhs edir, ikincisi isə birköklü fellərdə paronimik əlaqələrin öyrənilməsinə həsr olunub.¹ Bundan başqa bu yaxınlarda Almaniyada çap olunmuş 110 səhifəlik bir kitabçasında K.Ştank da paronimiya hadisəsindən bəhs edir.² Əslində bu tədqiqatlar tam əhatəli sayıla bilməz, odur ki, alman dilində paronimlərin geniş tədqiqata, onların struktur-semantik təhlilinə böyük ehtiyac vardır.

Məsələ burasındadır ki, germanistikaya dair yazılmış bütün əsərlərdə, xüsusən də fonoloji və fonetik yönümlü araşdırmalarda paronimlərin bir qismi kimi minimal cütlər və ya kvaziomonimlərdən geniş bəhs olunur, onlarda bir və ya bir neçə fonoloji əlamətin fərqləndirici rolunda çıxış etməsi uzun sürən polemikaların mövzusu olsa da, onlara ayrıca paronimlər qrupu kimi yanaşılmayıb. Yalnız son dövrlərdə fransız, ingilis və rus dillərinin materialları əsasında paronimlərlə bağlı bir neçə tədqiqat işi meydana gəlmişdir. Bütün bu deyilənlər mövzunun aktuallığını şərtləndirən amillərdəndir.

Tədqiqatın yeniliyi. Bu dissertasiya işinin yeniliyi onunla müəyyən edilir ki, onda ilk dəfə olaraq müasir alman dili sözləri arasında geniş yer tutan ismi, feli və sifət bildirən paronimlər seçilib götürülüb, onlar struktur və semantik baxımdan təhlil edilib və sistemləşdirilmişdir.

Tədqiqatın obyektı və predmeti. Tədqiqatın obyektini canlı alman dilində işlənən paronimlər təşkil edir, predmeti isə alman dilində

¹ Яркова Л.Г. Паронимия в современном немецком языке: Автореф. дис. ...канд. филол. наук. М., 1979, 15 с.; Каратьюк В.И. Паронимические отношения в сфере однокорневых глаголов современного немецкого языка: Автореф. дис. ...канд. филол. наук. Л., 1980, 16 с.

² Stank Ch. Das Gleiche ist nicht dasselbe. Huber Verlag, 2009, 110 S.

paronimlərin təhlilindən alınan nəticələrin linqvistik şərhini vermək və onların struktur-semantik xüsusiyyətlərini sistemləşdirərək ümumiləşdirməkdir.

Tədqiqatın qarşısında duran məqsəd və vəzifələr. Tədqiqatın qarşısında duran məqsəd alman dilinin lüğət tərkibində xüsusi çəkiyə malik paronimlərin struktur və semantik tədqiqından ibarətdir.

Bu məqsədə çatmaq üçün aşağıdakı vəzifələr həyata keçirilmişdir:

- mövzu ilə bağlı elmi-nəzəri ədəbiyyat tənqidi təhlil olunmuş, yeri gəldikcə onlara münasibət bildirilmişdir;
- alman dilində təsadüf edilən paronimlər nitq hissələrinə görə seçilib qruplaşdırılmışdır;
- seçilmiş paronimlər az fərqlilikdən çox fərqliliyə doğru müəyyən edilmiş və təhlil olunmuşdur;
- paronimlərin formal və semantik təhlili həyata keçirilmişdir.

Tədqiqatın nəzəri və praktik əhəmiyyəti. Tədqiqatın nəzəri əhəmiyyəti ondadır ki, bu işdə müasir semantik və formal əlamətlər üzrə metodlar tətbiq edilməklə konkret dil materialı təhlil olunduğundan alınan nəticələr dilin lüğət tərkibinin yeni prinsiplər üzrə təsnif edilməsinə imkan yaradır. Bu dissertasiyada semantik əlamətlər üzrə təhlil həm də differensial əlamətlər üzrə təhlilin nəticəsi kimi nəzərdən keçirilir. Praktik cəhətdən bu dissertasiya işi alman dilini xarici dil kimi öyrənənlərə xeyli köməklik göstərəcəkdir. Dissertasiya ali və orta məktəblər üçün dərs vəsaitlərinin və dərsliklərin yazılmasında dəyərli mənbə rolunu oynaya bilər.

Dissertasiyada müdafiəyə təqdim olunan müddəalar bunlardır:

- minimal cütlər, başqa sözlə desək, paronimlər alman dilinin lüğət tərkibində xüsusi yer tutsalar da, onlar kifayət qədər tədqiq olunmamışdır;
- alman dilçiliyində, habelə xarici germanistikada paronimlər kvaziomonim və ya minimal cütlər adı altında tədqiqata cəlb olunmuşlar, lakin onların paronim olması barədə heç bir söz deyilməmişdir;
- paronimlər bir əlamət, bir neçə əlamət və ya fonem birləşməsi ilə fərqlənsələr də, onların semantikasi tamam fərqlidir;
- paronimlər paronomaziya ilə onunla fərqlənirlər ki, onlar bir dil daxilində qarşılaşma yaradırlar;
- paronimlər daha çox ədəbi-bədii əsərlərdə təzad yaratmaq məqsədilə işlənir;
- müasir dilçilik ədəbiyyatında onların işlənməsinə söz oyunu kimi də yanaşırlar.

Tədqiqatın materialı və metodları. Tədqiqatın dil materialını danışıqdan, lüğətlərdən və müxtəlif mənbələrdən seçilmiş nümunələr təşkil edir. Dissertasiyada tətbiq olunan metodlar fərqləndirici əlamətlər və semlər üzrə təhlil metodlarıdır. Dissertasiya işində yeri gəldikcə dildaxili müqayisədən də istifadə olunur. Bundan başqa dissertasiyada təsviri, funksional, semantik və qarşılaşdırma metodlarından da istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın aprobasiyası. Dissertasiya işi ADU-nun “Müasir alman dili” kafedrasında yerinə yetirilmişdir. Onun məzmunu və əsas müddəaları haqqında müxtəlif məcmuələrdə 11, o cümlədən xaricdə 2 məqalə çap olunmuş, beynəlxalq və respublika elmi konfranslarda məruzə edilmişdir.

Dissertasiyanın strukturu və məzmunu. Dissertasiya giriş, üç fəsil, nəticə, alman dilində paronimlər sözlüyündən və istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir.

İŞİN ƏSAS MƏZMUNU

Dissertasiyanın “Alman dilində paronimlərin tədqiqi tarixindən”adlı *birinci fəslində* problemin tarixi xülasəsi verilir. Burada müasir alman ədəbi dilinin paronimləri bu dilin lüğət tərkibinin xüsusi bir sahəsi kimi təqdim olunur, onlar səslənməsinə görə qismən fərqlənən və kökünə görə qohum sözlər kimi götürülür.

Paronimlər formal cəhətdən fərqləndiyi kimi, semantik cəhətdən də bir-birindən fərqlənən sözlər sinfidir, onlar cümlədə bir-birilərini əvəz edə bilmirlər.

Məşhur fransız dilçisi J.Maruzo paronimləri zahiri formasına görə oxşar sözlər adlandırır, paronimlərdəki oxşarlığın sərhədlərini şərtləndirən meyarları müəyyənləşdirir, lakin onların morfein tərkibinə toxunmur və bu səbəbdən paronimlər sırasına eyni nitq hissəsinin fərqli köklü sözlərini daxil etmək üçün lazım olan şərtləri göstərməyə çalışır.¹ Paronimiya ötən əsrin axırlarına kimi çox az tədqiq olunmuş sahə idi. Yalnız XX əsrin ikinci yarısından sonra, ensiklopediyalarda, lüğət-məlumat kitabçalarında paronimlərin əhəmiyyət kəsb etdiyi xüsusi qeyd olunur.

¹ Марузо Ж. Словарь лингвистических терминов. М.: Изд-во Иностран. лит-ры, 1960, 450 с.

Bəzi tədqiqatçılar “paronimlər”i mənaca fərqli, tələffüzünə görə həmahəng və oxşar, leksik-qrammatik əlamətləri olan, kökləri qohum, yaxın olan sözlər kimi müəyyənləşdirirlər.¹

Bu yaxınlarda “İngilis dilində paronimlər” mövzusunda dissertasiya müdafiə etmiş S.Əliyeva paronim cütlərinin bir-birindən fərqlənməsinin 7 əlamətini göstərmişdir. O, bu məsələ ilə bağlı fikirlərini ümumiləşdirərək yazır: “Müvafiq araşdırmalarda paronimlər özlərinin struktur göstəricilərinə görə leksik, sintaktik və frazeoloji paronimlərə bölünürlər.”²

Paronimlərin səciyyəvi əlamətlərini sinonimlərin, omonimlərin və antonimlərin xarakterik xüsusiyyətləri ilə müqayisə etdikdə və onları qarşılaşdırdıqda əmin olmaq mümkündür ki, paronimlik sahəsi həmahəng olan eyniköklü sözlərin qarşılıqlı münasibətidir, çünki paronimik cütlüyün arasında əsasən formal cəhətdən paralel birlik dayanır.

Paronimlərin hər biri funksional sərbəstliyə, müstəqilliyə malikdir və onların da özlərinin sinonim və antonimləri ola bilər. Ona görə də onları danışıq aktında paronimik cütlərin başqa komponentləri ilə əvəz etmək mümkün deyil.

Leksik paronimlər tədqiq edildikdə, həm də sintaktik paronimlər də nəzərdən keçirilir. Hər şeydən əvvəl, sintaktik paronimlərin əlamətlərinin müəyyənləşməsində təxminən bir qrupa aid olan sözlərin bir paronimik vahiddə çıxış etməsi özünü göstərir.

Çoxmənalılıq sahəsində paronimlik sinonimiklə bərabər olur. Məs: “material” /materi-’al/ və “materiell” /mate-ri’el/ sifətləri fəlsəfi terminlər kimi sinonimdir. Əksər hallarda isə leksik-semantik variantların danışıqda bir-birini əvəz etməsi mümkün deyildir.

Ədəbi dilin bir çox paronimləri dialekt daşıyıcılarının nitqində omofon olur. Belə bir prosesin baş verməsinin əsas səbəbi tələffüzün dialekt xüsusiyyətində olmasıdır. Alman dilinin bəzi dialektlərində ön sıra, dodaq və qeyri-dodaq saitləri, kar və cingilitili samitlər, kipləşən-partlayışlı və dilarxası samitlər fərqləndirilmir. Müq. et: “spülen”/’ʃpy:lən/(yaxalamaq), “spielen” / ’ʃpi:lən/(oynamaq), “bäuerish” / ’bœøəriʃ/(kəndli), “bayerisch” / ’baeəriʃ/(bavariyalı), “können” / ’koenən/(bacarmaq), “kennen” / ’kenən/(bilmək), “Baß” /’bas/(yoğun kişi

¹ Вишнякова О.В. О проблемах паронимии // Вопросы языкознания. М.: 1978, № 4, с. 97-115.

² Əliyeva S. İngilis dilində paronimlər: Filol.fəl.dok. ... dis. avtoref. Bakı, 2012, s.11.

səsi), “Paß” / 'pas/(pasport) və s. sözlərin tələffüzündə fonetik cəhətdən cüzi fərq olsa da, onlar müxtəlif mənaları ifadə edirlər.¹

Birinci fəslin “Alman dilində paronimiya və paronomaziya” adlı yarım fəslində alman dilinin paronimiyası ilə yanaşı paronomaziyasından da geniş söhbət açılır.

Tədqiqatçılar uzun müddətdir ki, paronimiya və paronomaziya arasındakı fərqləri dəqiqləşdirməyə çalışırlar.² Paronomaziyanın yaranması haqqında linqvistlərin tam yekdil bir fikri yoxdur. Bəziləri hesab edirlər ki, bu, fərqi, üslubi bir anlayışdır, digərləri hesab edirlər ki, bu, üslubi bir fiqurdur.

Alman dilinin tədqiqatçıları paronomaziya anlayışını eyni- və ya tamamilə müxtəlif köklü, həmahəng səslənən sözlərin qarşılaşması kimi izah edirlər.

Alman alimi H. Busmana görə, paronomaziya üçün müxtəlif köklü sözlərin orfonik yaxınlığı xarakterikdir.³

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, paronimiya linqvistik hadisədir. Paronimiya üçün həmahəng sözlərin etimoloji cəhətdən qohumluğu əsas götürülür. Ancaq paronomaziya psixolinqvistik hadisədir. Məs: “Lieder” /'li:dər/ (lider) - “liter” /'li:tər/ (litr) və s.

Paronomaziyada okkasionallığın və qeyri-normallığın təsiri güclü olduğundan elmilik, texniki və rəsmi işgüzarlıq üslubu müşahidə edilmir. Paronomaziyadan çox vaxt satirik və ya komik söz oyununda istifadə edilir. Bu da kalambur adlanır.⁴

Paronimlərin xalq etimologiyası sözlərindən qarşılıqlı əvəz etmənin qeyri-mümkünlüyü və düzəlmə üsulları ilə fərqlənməsi məsələsi birinci fəslin “Paronimlər və xalq etimologiyası sözləri” yarım fəslində öyrənilir. Xalq etimologiyası həmişə danışanın şüurunda müəyyən mənə elementlərinin mövcud olması ilə xarakterizə edilir. Danışan onu özünə təlqin etmək istəyir.

Dissertasiyanın “Paronimlər, omonimlər və digər semantik söz qrupları” yarım fəslində paronimlərin omonimlərdən fərqli və onlarla oxşar cəhətləri tədqiq edilir.

¹ Pelz H. Linguistik. Hamburg: Hoffmann und Coupe Verlag, 1996, 353 s.

² Яркова Л.П. Göstərilən əsəri.

³ H. Bußman. Lexikon der Sprachwissenschaft. Stuttgart: Kröner Verlag, 1990, S. 650

⁴ Yəni orada.

Omonimlər kimi paronimləri də ümumi ədəbi və xüsusi leksik sıraya daxil edirlər. Paronimlərdən fərqli olaraq, omonimlərin həm həmahəng səslənməsi, həm də yazılışının üst-üstə düşməsi onların xarakterik xüsusiyyətləridir. Məs: “der” Band /bant/ (cild) – “das Band” /bant/ (lent).

Omonimlərdə olduğu kimi, paronimlərdə də çox vaxt cins, növ, şəxs forması uyğun gəlir. Vurğu da onlarda eyni heca üzərinə düşür. Yalnız leksik paronimlərin ayrılmasının əsasında kökdə olan etimoloji əlamətlər durur. Ancaq omonimlərdə hər şeydən əvvəl xarici, zahiri oxşarlıq üstünlük təşkil edir.

Metaforik fikirlərin, mülahizələrin dəyişməsi nəticəsi olaraq omonimlərdən paronimlər düzəlir. Paronimləri omonimlərdən fərqləndirən ən mühüm əlamətlərdən biri ondan ibarətdir ki, paronomik əlaqələr sözlərin formal-struktur və semantik təhlilində meydana gəlir. Bu zaman onların əsası qoyulur. Omonimlər paronomik cütlərin tərkibinə daxil ola bilirlər.

Paronimlərin omonimlərdən digər bir fərqi də ondan ibarətdir ki, omonimlərin mənası həmişə kontekstdə müəyyənləşir. Bunun əksinə olaraq paronimlərin leksik mənası əsla kontekstdən irəli gəlmir, hərçənd ki, paronimlərin düzgün işlədilməsi fikrin mənasının dəqiq ifadəsi üçün lazımdır. Təsadüfi deyildir ki, xüsusi isimlər arasında paronimlərə çox az rast gəlinir.

Sinonimik cütlərdə olduğu kimi, paronomik birləşmələrdə də sözlər eyni nitq hissəsi olurlar. Müq. et: “der Staat” /'ʃta:t/ (dövlət) – “die Stadt” /'ʃtat/ (şəhər), “die Frucht” / 'frʊxt/ (meyvə) - “die Furcht” /'fʊrxʏt/ (qorxu) və s. ismi paronimlərdir.

Dissertasiyanın *ikinci fəslində* “Söz fondunun üzvlənməsi” problemi araşdırılır.

Məlumdur ki, dildəki sözlər danışıq aktında qarşılıqlı əlaqəyə girərək konkret mənada işlənir. Almaniyanın məşhur dilçilərindən olan V.Porsiq sözə belə tərif verir: “Biz istənilən məqamların müəyyən cizgilərinə konkret danışıq aktından asılı olmayaraq referens edən səslənməni söz adlandırırıq”.¹ Sitatdan görüldüyü kimi, söz üç aspektdən dəyərləndirilir. Birincisi, o, səslənmədən ibarətdir. İkincisi, söz bu səslənməsilə müəyyən denotata işarə edir, üçüncüsü, danışıq aktından asılı olmadan söz danışıq məqamının cizgilərinə referens edir. Başqa sözlə desək, bu alimə görə, söz və danışıq bütövün hissəyə olan münasibətində götürülə bilməz. Maraqlıdır ki, V.Porsiq də başqa tədqiqatçılar kimi,

¹ Porzig W. Das Wunder der Sprache. Tübingen: Franke Verlag, 1993, S. 110.

paronimlərdən danışmır, o, fonologiyada qəbul olunmuş fərqləndirici əlamətləri saymaqla kifayətlənir.

Bundan belə nəticə çıxartmaq olar ki, fonologiyada çoxdan tətbiq olunan differensial əlamətlərə görə təhlil üsulu elə paronimlərin qarşılaşması kimi başa düşülə bilər.

F. Veysəlli bununla bağlı “Diskurs təhlilinə giriş” kitabında yazır: “Beləliklə, çərçivə semantikasi deyilənin başa düşülməsi üçün lazım olan biliyi ehtiva edir. Bunun üçün başadüşməni təmin edən boşluqların (slots) və doldurmaların tamamlanması vacibdir. Bunların hər biri ayrılıqda çərçivə hesab edilir. Dili başa düşmək həmin çərçivəni başqa çərçivələrlə bağlamaq bacarığıdır”.¹

Məşhur alman dilçisi Y. Trier ötən əsrin 40-cı illərinin əvvəllərində alman dilində sözləri müəyyən leksik-semantik sahələr üzrə bölüşdürməyi təklif edərək dilin leksematik səviyyəsində sistemliliyini göstərməyə cəhd etmiş və anlam sahəsinə aid sözlərin üzvlənməsini təklif etmişdir.²

Dissertasiyanın bu fəslinin “Dilin leksik layının sistemliliyi məsələsi” adlı yarım fəslində dildə sözlərin sistemliliyi məsələsi müzakirə edilir.

Artıq yuxarıda deyildiyi kimi, Y. Trier leksikanın sistemliliyi ideyasını irəli sürəndən sonra dünyanın müxtəlif yerlərində bu məsələni araşdırmağa başladılar. Alman alimi F. Dornzayf özünün “Alman sözlüyünün tematik qruplar üzrə bölgüsü” əsərində eyni məzmunlu sözləri 20 qrupda ümumiləşdirir. Biz həmin qrupları V. Bonsiodan iqtibas gətirməklə aşağıdakı kimi ümumiləşdiririk:

1. Anorqanik aləmi bildirən sözlər, maddələrin adları
2. Bitki, heyvan və insanı bildirən sözlər
3. Məkan, vəziyyət və forma bildirən sözlər
4. Ölçü, kütlə, say və dərəcə bildirən sözlər
5. Mahiyyət, əlaqə və hadisələri bildirən sözlər
6. Zaman bildirən sözlər
7. Görüntü bildirən sözlər: işıq, rəng, səs və hərəkət, çəki, aqreqat, iy, dad bildirən sözlər
8. Yerdəyişmə bildirən sözlər
9. İstək və hərəkət bildirən sözlər
10. Duyğu və hissləri bildirən sözlər.

¹ Veysəlli F. Diskurs təhlilinə giriş. Bakı: Təhsil, 2010, s. 109.

² Trier J. Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes. Heidelberg: 1931, 178 S.

11. Hiss, həyəcan və xarakter bildirən sözlər
12. Düşüncə bildirən sözlər
13. İşarə, məlumat və dillə bağlı sözlər
14. Yazı və elm sözləri
15. İncəsənət sözləri
16. Sosial əlaqələri bildirən sözlər
17. Avadanlıq və texniki sahənin sözləri
18. Təsərrüfat sözləri
19. Hüquq və etika sahəsinə aid sözlər
20. Din və fəvqəladə hallara aid sözlər.¹

Bir misalla bu qruplaşmaya aydınlıq gətirmək istərdik. Biz insan başı deyəndə, yəqin ki, bu, ikinci sıraya aid olacaq, çünki məhz insan, bitki və heyvan bildirən sözlər bu sıraya aiddir. Ancaq /kɔpf/ (baş) sözü həm insana, həm bitkiyə, həm də heyvana aid ola bilər. Digər tərəfdən, biz bu üç sahəyə aid olan bütün sözləri burada versək, bu, böyük bir siyahı olar.

F.Dornzayfin bu bölgüsünü tənqid edən V.Bonsio yazır ki, 8-ci söz qrupu yerdəyişmə bildirir. Bu sıraya “Lerche” / 'lɛrçə/ (torağay), “Bühne” / 'bü:nə/ (səhnə), “Fontäne” / 'fontɛ:nə/ (fontan) və “Podium” / 'pɔ:diʊm/ (yüksək yer) kimi sözləri aid edə bilərik. Həlbuki birinci qışdır, havaya qalxır, üçüncü və dördüncüsü yüksəkliyi bildirir, ikincisi isə suyun fontan vurmasını bildirir.

V.Bonsio qeyd edir ki, bu denotatları bir ad altında birləşdirmək çətinidir. Bitki, heyvan və insan bildirən sözləri bir qrupda birləşdirmək onların təbii əlaqələrinə əsaslanır. Ancaq abstrakt şeyləri qruplaşdırmaq o qədər də asan olmur. Bu, sahə anlayışı ilə daha çox zorla davranmaq anlamına gəlir. V.Bonsio, ümumiyyətlə, sözlərin semantik qruplar şəklində birləşməsi ideyasına şübhə ilə yanaşdığını gizlətmir. Daha sonra digər bölgülər də təklif olundu. Lakin onlar mahiyyət etibarını ilə bir-birindən o qədər də fərqlənmədiklərinə görə biz burada onların üzərində dayanmaq istəmirik.

Göründüyü kimi, leksik-semantik sahələr üzrə bölgülərdə semantik oxşarlıq əsas götürülür. Ancaq bununla yanaşı dilin lüğət tərkibinin formal əlamətlər üzrə bölgüsü də mühüm yer tutur. Elə bu bölgüdə struktur dilçiliyin əsas götürdüyü kvaziomonimlər, minimal cütlər və ya paronimlər məsələsi aparıcı yer tutur.

¹ Dornseif F. Einteilung des deutschen Wortschatzes nach thematischen Gruppen / K.Agricola. Die deutsche Sprache: in 2 Bänden. I B. Leipzig: Verlag Enzyklopädie, 1979, S.544

Söz sahələri dilin tərkibinə aid olan elementlərdir, ona görə də onlar dil daşıyıcılarına tanışdır və dildə danışanlar həmin sözlərdən kontekstə və məqama uyğun istifadə edirlər.

Son dövrlərdə paronimlərdən söz cərgələri düzəldərək onları kontrepetriya adlandırırlar. Məşhur fransız dilçisi M.Yagello bununla bağlı belə yazır: “Kontrepetriya texnikası öz növbəsində incəsənət olmaqla ondan ibarətdir ki, hansısa bir tabulaşmış sözü götürürlər və sonra ondan yalnız bir fonemlə fərqlənən söz düzəldirlər (əksər hallarda bu başda gələn samit olur, çünki saitlərə söykənən kontrepetriya az dəyərləndirilir). Bu sözlərin hər biri kontrepetriya üzvlərindən biri olan tabulaşmış sözlə cütlük yaradır. Məsələn, “messe” /mɛs/ (messa), “fesse” /fɛs/ (arxa), “caisse” /kɛs/ (qutu) və s.”¹

Dissertasiyanın ikinci fəslinin “Paronimlərin vurğusu barədə” adlı 2-ci yarımfəslində alman dilində paronimlərin aksent strukturunda baş verən dəyişikliklər tədqiq olunur.

Təəssüflə qeyd olunmalıdır ki, paronimlərdə vurğuya diqqət yetirilməyib. Elə bu səbəbdəndir ki, paronimlərdə vurğunun dəqiqləşdirici roluna fikir verilməsi leksik-semantik səhvlərə gətirib çıxarır. Çünki vurğunun köməyi ilə paronimlər başqa həmahəng səslənən digər kateqoriyalı sözlərdən, o cümlədən eyniköklü sinonimlərdən və sözlərin fonetik variantlarından fərqlənir. Biz “steinreich” /'ʃtaɛn,ræç/(daşlı-kəsəkli yer) və “steinreich” /ʃtaɛn'ræç/(çox varlı), “blutarm”/’blu:t,ʔarm/(qanı az/ və “blutarm”/ ,blu:t 'ʔarm/ (çox kasıb) sözlərini müqayisə etdikdə belə nəticəyə gələ bilərik ki, bu paronimlər öz aksent strukturuna görə fərqlənilirlər. Fərqlənmə isə yalnız və yalnız vurğunun yerinin dəyişməsilə bağlıdır.

Beləliklə, paronimiya eyni- və ya oxşarköklü sözlərin ifadə cərgəsində oxşarlar arasındakı paradigmatik münasibətlər, əlaqələr kimi müəyyənləşdirilir. Bu da konkret mətnlərdə və danışmaq aktında yaxınlaşma yolu ilə reallaşmış olur və bu zaman semantik yaxınlığın müxtəlif effektləri meydana çıxır. Bəzən əksinə də ola bilər: paronimlərin müqayisə edilməsi qarşılaşmaya söykənir.

Deməli, sözün formal xüsusiyyətləri paronimlərin fərqlənməsində birinci əlamət kimi çıxış edir. Müq. et:

“kann” /kan/ (“können” (bacarmaq felinin indiki zamanı) - “Kahn” /'ka:n/(su kranı),

“Rette”/rɛtə/(xilas edirəm) - “Räte”/rɛ:tə/(məsləhətlər),

¹ Ягелла М. Алиса в стране языков. М.: УРСС, 2003, с. 67.

“in”/ɪn/(içində) - “ihn”/ ɪ:n/ (onu).

Göründüyü kimi, forma və məna eyniliyi və ya kök morphem eyniliyi bütün sözlərə şamil edilə bilməz.

Dilin paronimlərinin qruplaşması müxtəlif prinsiplərdən həyata keçirilə bilər:

- 1) formal əlamətlərə görə qruplaşdırma;
- 2) semantik əlamətlərə görə qruplaşdırma;
- 3) vurğuya görə qruplaşdırma.

İkinci fəslin “Paronimlərdə “yalançı dostlar” məsələsi” adlı yarım-fəslində paronimlərin araşdırılması zamanı çox vaxt “Yalançı dostlar” (Falsche Freunde) termininə münasibət bildirilir. Bu ifadə adı altında biri xaricidilli, digəri isə ana dili sözümdən ibarət olan cütləri göstərirlər. Belə sözlər yazıda və tələffüzdə bir-birinə oxşayır, ancaq mənaca fərqlənirlər.

“Yalançı dostlar” həmçinin sözlərin mənaca yayınması hallarında yerdəyişmələrinə gətirib çıxara bilər. Dilçilikdə bu mexanizm ilə semasiologiya məşğul olur. İngilis dilindəki /Website/ sözü təsadüfdən-təsadüfə alman dilində /Webauftritt/ (vəbə çıxış) tərcüməsi ilə verilmir, ancaq öz “yalançı dost” tərcüməsi ilə /Website/ kimi alman dilinə keçir və almanlaşır.

Dissertasiyanın “Paronimlərin fonoloji, morfoloji və semantik təsnifi” adlı *üçüncü fəslində* seçilmiş dil materialının struktur və semantik baxımdan bölgüsü şərh olunur.

Sözlərin fonoloji cəhətdən fərqləndirməsinə dair hələ XIX əsrin ortalarında İ.A.Boduen de Kurtenedən başlanan araşdırmalar bu günə qədər müxtəlif cərəyanlar və məktəblər şəklində davam etməkdədir. “Özü də bu fərqləndirici əlamətlər bir əlamətdən bir neçə əlamətə və ya iki fonem birləşməsinə əsaslanır.”¹

Konkret dil materialının, yəni paronimlərin təhlilindən çıxış edərək bütün bu əlamətləri belə ümumiləşdirmək olar.

Yalnız bir əlamətə görə fərqlənən paronimlər. Bu əlamət ya paronimdəki samitin cingiltili və karlığına, ya da saitin uzun/qısa, qapalı/açıq, umlautla onun sırasının dəyişməsilə mümkün olur. Bu qrupa daxil olan paronimləri belə şərh edə bilərik:

a) kar və cingiltili əlamətlərlə bir-birindən fərqlənən paronim cütləri: Məsələn:

“Geisel” / ɡæzəl/ (girov) // “Geißel” / ɡæʒəl/ (qırmanc)

¹ Veysəlli F. Struktur dilçiliyin əsasları: 2 cildə, II c. Bakı: Studia Philologica. 2008, s. 73.

“abreisen” /`ap,raeʒən/ (səfərə çıxmaq) // “abreißen” /`ap,raesən/ (cırıb götürmək) və s.

Qeyd edək ki, bu və bu kimi paronim cütlərində saitın uzun və qısalığı ondan sonra gələn samitin kar və cingiltili olması ilə şərtlənir. Cingiltili samit qarşısında sait uzun, kar samit qarşısında isə qısa tələffüz olunur. Müq.ət:

“abblasen” /`ap,bla:zən/ (üfürmək) // “abblassen” /`ap,blasən/

1. (solğunlaşmaq, rəngi qaçmaq) 2. (çiçəkləmək) və s.

b) saitın uzun və qısalığı ilə fərqlənən paronim cütlər. Məsələn:

“aufhacken” /`aʊf,ha:kən/ (ağac doğramaq) //

“aufhaken” /`aʊf,ha:kən/ (qaracağı genişləndirmək) və s.

“Muhme” /`mu:mə/ (xala, bibi) // “Mumme” /`mʊmə/ (1. qara, şirin pivə; 2. maska)

c) paronim cütləri onlardakı saitın umlaut qəbul etməsilə fərqlənir.

Müq.ət:

“der Kämpfer” /de·R 'kɑmpfəR/ (kamfora) //

“der Kämpfer” /de·R kɛmpfər/-(döyüşçü)

“die Kuhle” /di·'ku:lə/(çala, çuxur) //

“die Kühle” /di·'ky:lə/(sərinlik, təravət)

ç) paronim cütləri ya bir fonemin artırılması, ya da bir fonemin sözdəki digər fonemin yerində işlənməsilə yaranır. Müq.ət:

“abbrocken” /`ap,bɾəkən/ (xırda-xırda doğramaq) // “abbrockeln” /`ap,bɾəkəl/ (sındırıb doğramaq)

“ballen” /`balən/ (soxmaq) // “ballern” /,balərn/ (atəş açmaq, partılatmaq) və s.

Elə paronimlər var ki, onların fonoloji cəhətdən fərqlənməsi təkcə bir əlamətə əsaslanmır. Onların differensiasiyası iki və daha artıq fonemə söykənir. Məsələn:

“abästen” /`ap,ɛstən/ (artıq budaqları kəsib atmaq) // “abätzen”

/`ap,ɛtsən/ (alaqdan çıxartmaq).

Bu fəslin “Alman dilində paronimlərin orfoqrafik və orfofonik xüsusiyyətləri” adlı yarımfəslində yazılışda (orfoqrafik) və deyilişdə (orfofonik) rast gəlinən özəlliklər şərh olunur. Belə ki, alman dilində paronimlərin fərqlənməsi vurğu, intonasiya və fasilə vasitəsilə mümkün olur. Sözlərin müxtəlif mənə kəsb etməsi onların aksent qəlibindəki müxtəlifliklə şərtlənir.

“Alman dilində paronimlərin formal təhlili: morfoloji təhlil” adlı yarımfəslində paronimlər morfoloji cəhətdən də araşdırılır və təsnif edilir.

İsim, sifəti, feli paronimlərin digər söz qruplarından fərqlənən səciyyəvi

əlamətləri müəyyənləşdirilir. Bu fərqlər nəzərə alınaraq paronimlər morfe­m strukturuna görə iki qrupa bölünür:

1. Keyfiyyət və kəmiyyət cəhətdən bir və ya iki fonemlə fərqlənən paronimlər.
2. Kəmiyyətcə, keyfiyyətcə və ya kəmiyyət-keyfiyyət cəhətlərinə görə bir-birlərindən iki-üç fonemli morfe­mlə fərqlənən paronimlər.

Bu tədqiqat işində paronimlər üçün kök və ya iki-üç fonemli affikslərin fərqi, saitlərlə və samitlərlə fərq dərəcəsi nəzərə alınır.

Paronimlərin kəmiyyətcə genişlənməsi əsasən /t/, /n/, /i/, /ə/, /R/ fonemlərinin hesabına baş verir. Məs.: “Buch” /'bu:x/ (kitab) – “Buche” /'bu:xə/ (fıstıq); “Lade” /'la:də/ (yeşik) – “Laden” /'la:dən/ (yük, mağaza); “Reihe” /'ræə/ (sıra) – “Reihe” /'ræəR/ (vağ (quş)).

Aşağıdakı paronimlər sözdüzəldici affikslər vasitəsilə fərqlənir: “Exkurs” /'ɛkskʊrs/ (ekskurs) - “Exkursion” /'ɛkskʊr'zi:ɔn/ (ekskursiya); “klein” /'klaɛn/ (balaca) - “kleinlich” /'klaɛnliç/ (xırdaçı) və s.

Paronimlərin daha çox rəngarəng ayrılığı, fərqi isimlərdə müşahidə olunur. Paronimlərin xüsusiyyətinə gəldikdə isə, kökdə olan bənzər səslənmə ilə həm də oxşar səslənən sözdüzəldici affikslərlə sifətlər paronimlərin çox hissəsini təşkil edirlər. Feillər arasındakı paronimlərdən söhbət gəldikdə isə, burada fonoloji qarşılaşma üstünlük təşkil edir və bunlar da qrafik cəhətdən bir qrupda birləşirlər.

Natamam səs oxşarlığı bütün əlaqəli qrammatik formalarda yaranır. Bu baxımdan tam paronimlər və qismən paronimlər fərqləndirilir.

Paronim isimlər tam paronimlərə aiddir. Fonetik oxşarlığın dərəcəsi paronimlərin müxtəlif növ hallanmaya və cəm formasının düzəlməsinə aid olmasından asılı olaraq cüzi əhəmiyyət kəsb etməyən formada dəyişilə bilər. Paronim sifətlər də tam paronimlər adlanır. Cümlədə sifət iki formadan birində – ya hallanan, ya da hallanmayan formada çıxış edir. Seçim forması cümlədə sifətin funksiyasından asılı olur, yəni sifət cümlədə təyin, xəbər və zərflik funksiyasında çıxış edir. Fonetik bənzəyişin dərəcəsi qısa müqayisədə hallanmış formada cüzi dərəcədə dəyişilir. Feli paronimlərin əksəriyyətini qismən natamam paronimlər təşkil edir. Natamam fonetik oxşarlıq çox vaxt qeyri-müəyyən formalarda müşahidə edilir və məhz elə feillər indiki zaman formalarında olurlar. Əgər fellər müxtəlif tipli şəxslənməyə və fərqli ablaut aiddirsə, präteritumda və Partisip II də natamam fonetik oxşarlığı azalır və yaxud tamamilə itib gedir. Məsələn: “reisen” /'ræzən/ (səyahətə çıxmaq) – “reißen” /'ræzən/

(cırmaq), “bieten” / 'bi:tən/ (təklif etmək)(böt, geboten) – “bitten” /'bitən/ (xahiş etmək)(bat, gebeten) və s.

Dil öyrənmədə çətinlik yaradan ən çox xaricidilli sözlərin paronimləridir, çünki onların sözdüzəltmə strukturu danışana aydın deyil, söz dil daşıyıcısı üçün motivləşməyib. Bu cür sözlər çox vaxt elm və texnikanın müxtəlif sahələrini əhatə edən və az işlənən, terminoloji leksikaya məxsus olurlar. Əgər danışan sözün semantikasını bilmirsə, onda onun təfəkküründə birinci yerdə formal əlaqələr irəli çəkilir. Burada fonetik oxşarlıq semantik yaxınlığın nəticəsi olaraq qəbul edilir.

Paronimlərdən çox zaman xüsusi üslubi məqsədlə istifadə edilir. Bununla belə, məqsədli, bilərəkdən leksik paronimlər kimi həm də leksik-qrammatik, müxtəlif nitq hissələrinə aid olan paronimlərə də təsadüf edilir. Bu və ya digər paronimin seçimi onun əlaqələndirilməsi, qarşılaşdırılması, onlara təsadüf edilməsi danışanın məqsəd və niyyətindən asılıdır.

Paronimlərdən söhbət gedərkən adətən onu söz səviyyəsində müəyyənləşdirirlər. Fikrimizcə, bu yanaşma kompleks yanaşma kimi qəbul edilə bilməz, çünki intonasiya və fasilə də cümlə səviyyəsində minimal fərq kimi çıxış edə bilər. Məsələn: alman danışığı dilində struktur baxımından nəqli cümlə kimi qurulmuş sözləşmə intonasiyasının köməyi ilə fərqli kommunikativ tiplərin ifadəsinə xidmət edə bilər. “Sie kommen nach Hause” //zi "kəmən/ na.x" haözə// (Onlar evə gəlirlər). Normal danışıda bu bitkinlik intonasiyası ilə tələffüz olunan nəqli cümlə olur. Ancaq adi danışıda qrammatik cəhətdən bu strukturu saxlamaqla onun intonasiyasında dəyişiklik etsək, yəni həmin cümləni sual intonasiyası ilə tələffüz etsək, o zaman cümlə ümumi sual mənası kəsb edəcəkdir:

zi "kəmən na.x" haözə (Onlar evə gəlirlər?).

Göründüyü kimi, cümlənin intonasiya konturunu dəyişməklə onun semantikasında dəyişiklik yaranır. Biz bu cür halları da sintaktik səviyyədə paronimiya hadisəsi kimi şərh edirik. Biz eyni zamanda fasiləni də paronim düzəldən faktor kimi götürürük. Fikrimizi sübut etmək üçün aşağıdakı misallara müraciət edək:

//Reiche, Studenten meinen Wein//. Bu cümləni fasilənin yerindən asılı olaraq iki mənada işlətmək olar:

1. Reiche, Studenten meinen Wein”. / raeçə/ [tu'dentən məənən "væn// / (Tələbələrə mənim şərabımdan ver). “reiche”-dən sonra fasilə edildikdə cümlə məhz yuxarıda göstərilən mənada işlədilir. Ancaq, danışığı prosesində fasilə “Studenten” – dən sonra olarsa, cümlənin mənası aşağıdakı kimi açılır:

“Reiche Studenten meinen Wein” / 'raeçə ʃtuˈdɛntən/ mæɲən
"vaɲ// (Varlı tələbələr şərab istəyirlər).

Göründüyü kimi, paronomiya hadisəsi təkcə seqment vahidlərin köməyi ilə deyil, həm də superseqment vahidlərin vasitəsilə reallaşa bilər. Düzdür, indiyə qədərki tədqiqatlarda paronomiya cütlərinin fərqlənməsi seqment vahidlərlə bağlı götürülür. Lakin dil materialı üzərində tədqiqat apararkən superseqment vahidlərin də fərqləndirici rolunda çıxış etməsi diqqətimizi cəlb etdi. Deməli, sintaktik səviyyədə də paronomiya hadisəsinə rast gəlmək olur. Biz hesab edirik ki, bu problem daha geniş planda tədqiq olunmalıdır.

Beləliklə, dissertasiya işində bütün tədqiqatı ümumiləşdirərək aşağıdakı nəticələrə gəlirik:

Paronimlər formal və semantik cəhətdən müxtəlif söz cütləridir ki, onların da formal cəhətdən fərqlənməsi bir və ya bir neçə əlamətə əsaslanı bilər.

Paronimlər müxtəlif dillərin leksemlərinin təsnifində omonimlər, sinonimlər və antonimlərdə olduğu kimi, xüsusi qrup təşkil edir ki, onlar struktur dilçilikdə bir qayda olaraq kvaziomonimlər və ya minimal cütlər kimi əsas etibarlı ilə fonoloji tədqiqatların obyektinə olmuşdur. Bu dissertasiya işində də paronimlər qrup şəkilində götürülür, formal və semantik baxımdan tədqiq olunur.

Son illərin tədqiqatlarında dilə bütövlükdə oyun kimi yanaşılır. Yəni, danışanla dinləyən ünsiyyətdə tez-tez rollarını dəyişən oyunçular kimi çıxış edirlər. Bu oyunda uğur qazanan dildən maksimum istifadə edən iştirakçı olur. Bu o deməkdir ki, danışan nə qədər mürəkkəb mövzu ilə bağlı ünsiyyətə girsə də, istəyir ki, həmişə dinləyicinin diqqət mərkəzində olsun. Məlumdur ki, bu zaman paronimlər daha çox diqqət tələb edir, çünki artıq qeyd olunduğu kimi, formal cəhətdən fərqlənmə çox kiçik seqmentə bağlı olur.

Paronomiyadan danışarkən dissertasiya işində müxtəlif dillərdə fonetik oxşarlıqları olan ifadə və sözlərə rast gəlinir. Məsələn: “Sommer” /zəmər/ (yay) və eyni mənada işlənən ingilis sözü “summer”/sΛmə/. Bu da paronomaziya adlanır. Müasir alman dilçiliyində paronomiya bir dil daxilində müşahidə olunur, paranomaziya isə yenə də eyni dil daxilində ifadə və sözlərin ritorik fiqur kimi söz oyunu anlamında işlənir. Məs.: alman dilində “Nicht rasen – reisen!” /niçt 'ra:zən/ 'ræzən// (qəzəbləndirmək yox, səfər etmək, səfərə çıxmaq lazımdır).

Beləliklə, alman dilinin paronimlərinə həsr olunmuş dissertasiya işi həm bu dilin öyrənilməsi, həm də bu sahədə gələcək tədqiqatlar üçün yeni ideyalar meydana çıxartdı.

Dissertasiyanın əsas məzmunu ilə bağlı tədqiqatçının aşağıdakı məqalələri çap olunmuşdur:

1. Dildə paronim söz qrupları haqqında // Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. Bakı: BSU, 2002, № 1, s. 3-5
2. О семантическом и фонологическом описании паронимов немецкого языка // Филологични науки, 2011, выпуск 8, с. 114-117
3. Sözlərin formaca oxşarlığı və çoxmənalılığı // Dil və ədəbiyyat. Bakı: ADU, 2011, № 3, s. 111-114
4. Leksik cəhətdən fərqlənən paronimlər // Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. Bakı: BSU, 2011, № 3, s.7-10
5. Alman dilində paronim sözlər haqqında // Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. Bakı: BSU, 2011, № 4, s. 3-6
6. Paronimlərin semantik və fonoloji təhlili haqqında // Elmi xəbərlər, Bakı: ADU, 2012, № 1, s. 76-79
7. Paronimlərdə “yalançı dostlar” məsələsinə dair // Dil və ədəbiyyat, Bakı: ADU, 2012, № 1, s.73-76
8. Alman dilində paronimlərin bəzi orfoqrafik və orfofonik xüsusiyyətləri // Elmi əsərlər. Dil və ədəbiyyat seriyası. Bakı: BSU, 2012, № 1, s. 56-61
9. Alman dilində paronim sözlərin semantik təhlilinin bəzi məsələləri / Germanistikanın aktual problemlərinə həsr olunmuş Beynəlxalq Konfransın materialları. Bakı: ADU, 2012, s. 80-82
10. Alman dili paronimlərinin tədrisində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi / Xarici dillərin tədrisinin aktual problemlərinə həsr olunmuş V Respublika elmi-praktik konfransın materialları. Bakı: ADU, 2012, s. 242-244.
11. К вопросу паронимии в немецком языке // «Глобальный научный потенциал», научно-практический журнал, Спб, 2013, № 3, с. 55-57.

ПАРОНИМЫ В СОВРЕМЕННОМ НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ И ИХ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ

Резюме

Настоящая диссертация посвящена паронимам немецкого языка и структурно состоит из введения, трех глав, списка литературы, включающего в себя свыше 120 наименований и приложения – словаря субстантивных, адъективных и глагольных паронимов.

Во введении диссертации обсуждаются вопросы, характерные для подобных работ, определяются объект и предмет, цели и задачи, материал и методы, теоретическое и практическое значение, перечисляются положения, выносимые на защиту.

В первой главе под названием «Из истории изучения немецких паронимов» анализируется современная научно-теоретическая литература по паронимам и устанавливается, что в сегодняшней германистике паронимы мало исследованы. В последние годы появились несколько работ, особенно в русской германистике, в которых изучаются отдельные аспекты паронимии. Здесь же дается окончательное определение паронимии.

Во второй главе под названием «Членение словарного фонда немецкого языка» рассматривается теория по членению состава слов на основе лексико-семантических полей, разработанная И.Триром и развиваемая его последователями. Здесь подчеркивается, что паронимы занимают в этом членении особое место. Они характеризуются сходством и формой, но различаются в семантическом плане.

И, наконец, в третьей главе под названием «Фонологический, морфологический и семантический анализ паронимов» обсуждаются результаты исследования по фонологическим, морфологическим и семантическим признакам. В ней также выдвигается положение о необходимости изучения паронимов на синтаксическом уровне.

В заключении обобщены результаты исследования.

PARONYMS IN THE GERMAN LANGUAGE AND THEIR STRUCTURAL-SEMANTIC FEATURES

Summary

The present thesis is dedicated to the structural-semantic features of paronyms in the German language and a scientific value of this work is determined by the fact that is the first initiative in this field. The research work consists of the introduction, three chapters, a conclusion and the list of used literature.

The introduction substantiates the actuality and novelty of the topic, determines aims and purposes of the research work, formulates principal points set forward for defence, interprets the object of the work, and speaks about its theoretical and practical significance. Research methods, approbation of the work and its structure are also shown in the introduction.

Chapter I—"From the history of the German paronyms" contains the critical analysis of the scientific literature on the problem considered. It also describes the level of the study of paronyms. Here we imply coming to the conclusion that though some aspects of this problem have been investigated particularly by Russian linguists recently, the problem itself has been studied very little. The final determination of paronyms and their specific features are also given in this chapter.

The second chapter, which is entitled "Division of vocabulary fund of the German Language" gives the results of the research on the theory of division of word composition regarding to lexical-semantic fields worked out by Y. Trier. The investigation shows that paronyms play a special role in the division of vocabulary fund. The chapter says when and how to take into account specific features of paronyms, how to define their forms and similarities. It confirms that paronyms should be differentiated in the semantic plan.

The third chapter named "Phonological, morphological and semantic description of paronyms" is dedicated to the investigation of selected language material with the purpose of considering structural and semantic division of paronyms. It also includes recommendations on the study of paronyms on the syntactical level.

In the conclusion, the results and outcomes of the research are given and the follow-up directions of the research are elaborated.

Çapa imzalanıb: 17.04.2014
Format: 60x84 1/16. Tiraj: 100. Sifariş № 26.

«Mütərcim» Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi
Bakı, Rəsul Rza küç., 125
tel./faks 596 21 44
e-mail: mutarjim@mail.ru

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ЯЗЫКОВ

На правах рукописи

ХУРАМАН САЛИМ ГЫЗЫ АСКАРОВА

ПАРОНИМЫ В СОВРЕМЕННОМ НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ И ИХ
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ

5708.01 – Германские языки

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации на соискание ученой степени
доктора философии по филологии

Баку – 2014